

*Бабич Ірина Григорівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ГІДНІСТЬ ТА ДІЛОВУ РЕПУТАЦІЮ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Реалізація права на захист здійснюється особою шляхом оскарження неправомірних дій, в результаті яких було порушено її права та свободи, в судовому порядку; звернення за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних організацій, членом яких є Україна, у разі використання всіх інших можливих національних засобів правового захисту.

Традиційно захист честі, гідності, ділової репутації відбувається у двох формах: юрисдикційній та неюрисдикційній. Різниця між ними полягає у суб'єкті захисту порушеного чи оспорюваного суб'єктивного права: для юрисдикційної форми таким суб'єктом виступає орган, уповноважений на це державою, а саме суди, господарські суди, адміністративні органи тощо. Загальний та спеціальний порядок захисту утворюють юрисдикційну форму захисту.

Крім загальних способів захисту, які використовуються у цивільному праві на протязі багатьох років, таких як відшкодування збитків та компенсація моральної шкоди щодо порушень особистих немайнових прав, новий Цивільний кодекс України передбачає ряд нових для цієї сфери способів захисту. Перш за все, йдеться про обов'язок порушника негайно вчинити дії, які необхідні для поновлення права.

Українська держава охороняє честь, гідність та ділову репутацію громадян і організацій встановленням загального обов'язку утримуватись від посягання на ці особисті блага і наданням судового захисту у випадках їх порушення.

Як і будь-яке суб'єктивне право, право на захист включає, як засоби матеріально-правового характеру, так і засоби процесуально-правового характеру.

Захист суб'єктивних цивільних прав може здійснюватися за допомогою різних способів, під якими розуміють закріплені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і вплив на правопорушника, або систему заходів, що спрямовані на захист і недоторканність власності і вільне здійснення суб'єктивних цивільних прав.

Новий ЦК України дещо розширює коло способів захисту цивільних прав та інтересів, зазначаючи такі способи захисту прав та інтересів: визнання права;

визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконним рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади тощо. Суд може захистити цивільне право або інтерес також іншим способом, що встановлений договором або законом.

З 1997 року положення Європейської конвенції з прав людини і громадянина стали обов'язковими для України і складають частину українського законодавства.

У судовій практиці XIX ст. необхідність у регулюванні захисту особистих немайнових прав виникло давно. Але перший крок в цьому напрямі було зроблено у Німецькому цивільному кодексі у § 12. В якому було визнано право на ім'я та було закріплено кожному право на захист у разі порушення цього права. Відповідне положення було закріплене у Швейцарському цивільному кодексі (ст. 4).

Слід зазначити, щопоняття «ділова репутація» як єдине визначення у європейській законодавчій системі відсутнє, натомість розмежовується регулювання матеріальних (будівля, товари) та нематеріальних (клієнтура, товарні знаки) елементів.

У Німеччині діє Закон проти недобросовісної конкуренції (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb «UWG») 2004 р. Одним із напрямків якого є захист безпосередніх учасників ринку одного від іншого у процесі конкурентної боротьби. Серед видів недозволеної конкуренції передбачається також «розповсюдження відомостей про конкурентів, що порочать його».

Вказане правило передбачає право господарюючого суб'єкта вимагати припинення протиправних дій, причому це право виникає у нього навіть тоді, коли дії не були ще здійснені, але існує реальна загроза їх здійснення (§ 8 Закону). Вина, як необхідний елемент складу правопорушення не вимагається, достатньо, щоб суб'єкт був обізнаний про значення свої дій.

На практиці це означає, що обов'язок доказування покладається на особу, що звинувачується у недобросовісній конкуренції.

Крім зазначеного правила норми про захист ділової репутації закріплені у п. 1 § 823 та п. 1 § 824 Німецького Цивільного кодексу (НЦК)

П.1 § 823 НЦК разом із Конституцією ФРН представляє собою загальну норму, яка захищає немайнові блага, у тому числі честь, гідність і ділову репутацію як фізичних та і юридичних осіб.

Відповідно до § 823 НЦК якщо ділова репутація була зганьблена то можливе пред'явлення вимог про припинення дії, щопорочить (наприклад, припинення розповсюдження відомостей, що ганьблять), усунення пов'язаних із розповсюдженням відомостей, що порочать негативних наслідків (наприклад, опублікувати спростування) відшкодування матеріальної та нематеріальної (в тому числі моральної) шкоди.

Відповідно до § 823 НЦК склад підстав відповідальності за завдані страждання співпадає із загальним складом підстав відповідальності за завдання шкоди та охоплює наступні умови: наявність страждань, які завдані штучним применшенням особистих немайнових прав, протиправність дій, особи, що завдає шкоду, наявність причинного зв'язку, вина заподіювача шкоди.

У п. 3 ст. 19 Конституції ФРН закріплюється, що норми, які застосовується до фізичних осіб розповсюджується також і на юридичних осіб, якою це не суперечить сутності цих норм.

За наявністю доведеності факту про розповсюдження недостовірних відомостей суди ФРН підтримують вимоги юридичних осіб про заборону продовжувати розповсюджується вказаних відомостей. У випадку порушення такого рішення суду встановлюється штраф у розмірі до 250000 євро або накладання дисциплінарного арешту (п.1 §890 Цивільного процесуального кодексу).

У питанні про усунення наслідків розповсюдження відомостей, що порочать особу (наприклад, спростування у ЗМІ) і відшкодуванні майнової шкоди. Конституційний суд ФРН встановив, що умови задоволення таких вимог мають бути більш жорсткими та мають бути задоволені, тільки якщо зміст повідомлення, що ганьбить, є нестерпною для особи.

У Франції нематеріальні елементи підприємства отримали назву «achalandage», що включає і поняття ділова репутація.

Цивільний кодекс Франції не встановлює різниці між моральною та матеріальною шкодою. В ньому регулюється перелік немайнових прав, що захищається: право на все, що індивідуалізує особистість, право на таємницю професійної діяльності, авторські права. У судах Франції розповсюджені позовні вимоги про неправомірне використання чужого імені, завдання шкоди діловій репутації тощо [1, с. 65].

Практично у всіх країнах світу існують норми законодавства, що захищають від зловживань з боку ЗМІ, а саме від дифамації.

Для правильного розуміння питань про захист честі, гідності та ділової репутації необхідно визначити критерії оцінки критичних суджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анисимов А.Л. Честь, достоинство, деловая репутация: гражданско-правовая защита. – М.: Норма. –2004 г. – 88 с.

Вороніна Надія Вікторівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Страховання професійної відповідальності є одним з найважливіших інститутів страхового права. Становлення і розвиток даного виду страхування пов'язано з ускладненням видів професійної діяльності, дедалі більшим поділом праці, розповсюдженням вузької спеціалізації діяльності, що вимагає високого рівня знань та професійної майстерності.

Укладаючи договір страхування своєї професійної відповідальності, страховальники перекладають ризики настання можливих несприятливих наслідків, пов'язаних з вчиненням професійних помилок і упущень, на страховика. Таким чином, за рахунок такого страхування задовольняються інтереси осіб, що займаються тією чи іншою професійною діяльністю.

Разом з тим, за рахунок страхування професійної відповідальності забезпечуються також і інтереси осіб, які користуються послугами тих, хто застрахував свою відповідальність. Законодавча конструкція договору страхування професійної відповідальності будь-якого виду побудована на основі договору на користь третьої особи. Вигодонабувачами в таких договорах завжди є особи, яким заподіяно шкоду.

Страховання відповідальності згідно зі ст.4 Закону про страхування є одним із трьох напрямів у страхуванні, за яким предметом договору страхування є майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані з відшкодуванням страховальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі [1].

Страховання відповідальності може бути як обов'язковим (зокрема, страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів; страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів; страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна